

3.9. Pohlavie, rod a rodové stereotypy¹

3.9.1. Pohlavie a rod

V sedemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia hnutie za práva žien spolu s hnutím za práva Afroameričanov predstavovalo hlavnú a najvplyvnejšiu formu občianskeho aktivizmu. Feministické hnutie, ktoré požadovalo **rovnosť žien a mužov vo všetkých oblastiach ľudského života**, narážalo na odmietnutie z dôvodu tzv. „prirodzenej“ rozdielnosti žien a mužov, z ktorej vyplývajú aj rozdiely spoločenské. Feministické teoretičky sa preto snažili odhaľovať skutočné podobnosti a rozdiely medzi ženami a mužmi, ich zdroje a charakter. Výsledkom ich práce je rozlíšenie medzi **pohlavím a rodom**².

Pohlavie je biologická charakteristika človeka ako muža a ženy. Označenie „muž“ alebo „žena“ sa priraduje na základe viacerých identifikačných znakov: chromozómovej a hormonálnej výbavy, pohlavných orgánov a druhotných pohlavných znakov.

V každodennom kontakte s druhými ľuďmi sa však vo väčšine prípadov orientujeme prevažne podľa iných než biologických znakov pri rozoznávaní žien a mužov (zameriavame sa na odev, účes, celkový vzhľad, spôsob chôdze, reči a podobne). Rozhodujúcimi faktormi pri tomto delení na ženy a mužov je teda rod, a nie pohlavie.

Rod je sociálna charakteristika človeka ako muža alebo ženy podmienená sociálnymi historicko-kultúrnymi podmienkami. Je to súbor vlastností, činností a znakov, ktoré majú svoj pôvod v sociálnom historicko-kultúrnom prostredí. Rod je teda spôsob, ako sa ako muži a ženy utvárame: na základe výchovy, pod vplyvom prostredia, očakávaní, jazyka atď.

Rodová identita je individuálna charakteristika jednotlivca. Vyjadruje zaradenie samého/ej seba k jednému z rodov. Označuje prežívanie a vnímanie samého/ej seba ako ženy či muža. Na vytváraní rodovej identity a vnímaní rodu v spoločnosti sa podieľa viacero faktorov, z ktorých najvýznamnejšie sú rodové roly a rodové stereotypy.

Rodová rola je jednou zo sociálnych rolí. Je to súbor očakávaní, pravidiel súvisiacich s predstavou o mužskosti a ženskosti. Tieto pravidlá sú väčšinou nepísané a neformálne, určované danou spoločnosťou, a definujú, aké správanie, myslenie, cítenie, oblečenie či forma partnerských vzťahov sú vhodné/nevhodné pre ženy a mužov. Rodové roly sa prijímajú a reprodukovujú prostredníctvom socializácie. Napriek tomu, že rodová rola je jednou z množstva iných sociálnych rolí, často dochádza k vnímaniu rodových rolí ako prirodzených (alebo historicky potvrdených – teda správnych). Takýto (nevedomý) prístup k rodovým rolám prispieva k vzniku a fixácii rodových stereotypov. Napríklad ak sa v spoločnosti starostlivosť o deti všeobecne považuje za ženskú rodovú rolu a finančné zabezpečenie rodiny za mužskú rodovú rolu.

3.9.2. Rodové stereotypy

Rodový stereotyp je súbor predsudkov týkajúcich sa mužskosti a ženskosti, považovaných za dané, nemenné. Pre stereotyp je typické nediferencované paušálne prisudzovanie určitých vlastností všetkým členom danej skupiny. Je charakteristický emocionálnosťou a iracionalitou, zjednodušujúcim výkladom javov. O mužoch sa napríklad stereotypne predpokladá, že neplačú. Ženám sa zase paušálne prisudzuje citlivosť, submisívnosť, poriadkumilovnosť atď. Rodové stereotypy majú značnú zotrvačnosť a menia sa len veľmi pomaly. Rodové stereotypy môžeme označiť aj ako zaužívané („tradičné“) formy správania (výzoru, zamestnania atď.), ktoré sú spoločensky žiaduce v závislosti od rodu. Ak ich jednotlivec porušuje, vystavuje sa

---

¹ Prevzaté z Bosá, M. – Minarovičová, K.: Rodovo citlivá výchova. Bratislava. EsFem 2006.

² V angličtine sa pohlavie označuje ako „sex“ a rod ako „gender“.

riziku odsúdenia – od výsmechu až po vylúčenie zo spoločnosti. Rodové stereotypy sú jednou z hlavných príčin porušovania rovnosti príležitostí medzi mužmi a ženami.

V priebehu dejín sa obsah rodových stereotypov menil s ohľadom na spoločenské zmeny vo vzťahoch medzi ženami a mužmi. Napriek tomu naďalej plnia funkciu udržiavania hierarchického – nerovného vzťahu medzi rodmi. Ako argument často slúži mylné prijímanie rodových rozdielov ako tzv. prirodzených. Pritom je dôležité poznanie, že ak niečo označíme za prirodzené, vytvárame tak dojem, že je to nemenné, dané. Takéto označenie má navyše aj hodnotiaci aspekt, keď sa prirodzené chápe ako správne. Táto skutočnosť môže čiastočne vysvetliť pretrvávajúcu rodovú diskrimináciu napriek zmenám rodových rolí.

Striktne stanovené a obmedzujúce očakávania a normy v súvislosti s rodom vytvárajú východisko na **rodovú diskrimináciu**.

3.9.3. Dôsledky rodových stereotypov

Všetci/ky sme do veľkej miery ovplyvnené a ovplyvnení rodovými stereotypmi. To, čo vnímame ako mužské a ženské, považujeme za samozrejmosť. Častokrát myslíme a konáme v stereotypoch. Vymaniť sa z ich vplyvu nie je ľahké. Aj keď sa o to snažíme, často sa stretáme s nepochopením a odsudzovaním okolia. Napriek tomu si treba uvedomiť, že stereotypy sú tým, čím sú, teda iba sociálnym konštruktom viazaným na historicko-kultúrne pozadie – je teda možné ich prekonať. Aj keď sa budeme naďalej správať tak, ako sa to od mužov a žien očakáva, v prípade, že to bude iba naša voľba (do akej miery možno hovoriť o voľbe, keď nemôžeme ovplyvniť našu výchovu?), budeme mať možnosť vyhnúť sa ich obmedzeniam. Rozvoj našich osobných schopností a záujmov, rovnako ako právo na sebarealizáciu podľa vlastnej predstavy majú prednosť pred spoločenskými očakávaniami od našej „mužskosti“ alebo „ženskosti“. Mali by sme mať možnosť sa stereotypom, ktoré nás ohrozujú, vyhnúť bez rizika spoločenského odsúdenia. Ak sa nebudú rodové stereotypy podávať ako niečo nevyhnutné, „prirodzené“, ani ako spoločenský diktát, bude ich prekonávanie jednoduchšie a pre mnohých/mnohé z nás samozrejme. Podľa našich skúseností z práce s deťmi vieme, že jednotlivé aspekty rodových stereotypov deti pociťujú ako veľmi obmedzujúce, a je pre ne ťažké sa k tomu otvorene priznať. Odvrhnúť ich v rodovo stereotypnom prostredí je ešte ťažšie. Medzi možné dôsledky rodových stereotypov patria: násilie v párových vzťahoch, poruchy prijímania potravy (anorexia, bulímia), vstup do sexuálneho partnerského života pod nátlakom (dievčatá častejšie pod vplyvom partnera, chlapci pod vplyvom rovesníkov) a pod.

3.9.4. Rodovo citlivý prístup

Prvou charakteristikou rodovo citlivého prístupu (vo výchove) je **zohľadňovanie rodových aspektov problému a snaha o zamedzenie a predchádzanie rodovej diskriminácii**. Jedným z častých omylov je skutočnosť, že dochádza k zjednodušujúcemu a nesprávnemu zamieňaniu pojmov rod a pohlavie. Rovnako aj v prípade snahy o zabránenie rodovej diskriminácii ide v mnohých prípadoch len o zabránenie diskriminácii na základe pohlavia. Aj keď v niektorých prípadoch môže byť cieľ pre konkrétnu ženu totožný, zásadný rozdiel sa prejaví okamžite, ak sa chceme zamerať na odstraňovanie príčin diskriminácie, nielen jej faktických prejavov. Ak neberieme do úvahy kultúrne, sociálne a politické/mocenské súvislosti diskriminácie, nebude možné definovať ani jej príčiny.

Snaha o predchádzanie diskriminácii dievčat a žien v prostredí inštitucionálnej výchovy nie je neznáma. V našich podmienkach možno veľmi zjednodušene identifikovať tri prístupy, ktoré sa navzájom líšia v názoroch na základný problém – reflexia rodových stereotypov.

Keďže vnímanie stereotypov je kľúčovým problémom pri názoroch na postavenie mužov a žien v spoločnosti, prvé dva prístupy sú, napriek snahe o odstránenie diskriminácie, vo svojej podstate diskriminačné:

1. Východiskom prvého prístupu je **predstava rovnosti v zmysle rovnakosti**. V našich podmienkach je známy z obdobia „reálneho socializmu“ (snaha o dosiahnutie rovnosti dievčat a chlapcov je redukovaná len na koedukáciu). Rovnosť chápaná ako rovnakosť sa prispôsobuje mužskej životnej skúsenosti a od nej sa aj odvodzuje. Tento model prinášal predstavu úspešného človeka ako takého, ktorý sa naplno venuje svojej práci, využíva svoje schopnosti. Podmienky na takýto „úspech“ sa však nevytvárali porovnateľne. Domáca (súkromná sféra) ostávala jednoznačne záležitosťou žien (a navyše bola odsunutá z primárnej oblasti záujmu). Už vopred teda boli ženy postavené do situácie, že ak chceli dosiahnuť taký „úspech“, ako sa v spoločnosti definoval, mali značne znevýhodnenú pozíciu. V prípade, že na takto definovaný „úspech“ nereflektovali, bojovali s pocitmi nenaplnenia, frustrácie menejcennosti.

2. Druhý prístup vychádza zo **striktne rozdelených úloh medzi mužom a ženou v spoločnosti**. V našich podmienkach vychádza z tradície kresťanských cirkví – najmä katolíckej (ale príkladom môže byť aj islam, hinduizmus atď.). Tento model je vo svojej podstate diskriminačný, lebo fixuje stereotypné rozdelenie úloh medzi mužom a ženou, ktoré obsahuje nerovnováhu moci – tak v spoločnosti, ako aj v rodine. Túto nerovnováhu „vyvažuje“ zdôrazňovaním úcty a „posvätnosti“ žien matiek. Uzatvára tak ženy v domácej sfére, prípadne v tzv. pomáhajúcich profesiách.

3. Tretí prístup vychádza z **filozofie rovnosti príležitostí**. Znamená to, že tak muži, ako aj ženy majú rovnakú možnosť venovať sa svojej profesionálnej sebarealizácii, podieľať sa spoločne na výchove detí bez ohľadu na to, či je niekto muž, alebo žena. Eliminuje stereotypy, ktoré by uzatvárali jednotlivcov do vzorov, čo im nemusia vyhovovať. Vytvára priestor, aby jednotlivec mohol využívať svoje schopnosti podľa vlastných predstáv.

Tento prístup ráta s predchádzajúcou rodovo stereotypnou socializáciou a snaží sa minimalizovať jej negatívne dosahy.

3.9.5. Rodovo citlivá výchova

Rodovo citlivá výchova vyžaduje od učiteľov a učiteľiek individuálny prístup k deťom a mladým ľuďom, ktorý nie je vedome alebo nevedome ovplyvnený predsudkami voči chlapcom či dievčatám. Zohľadňuje skutočnosť, že deti už v predškolskom veku boli vystavené tlaku rodových stereotypov (v rodine, v okolí). Aby sa predišlo ich opätovnému potvrdzovaniu a reprodukcii, rodovo citlivý prístup sa snaží o elimináciu týchto stereotypov a o prevenciu ich negatívnych dôsledkov.

POZOR! Rodovo citlivá výchova pristupuje k dievčatám a chlapcom špecificky. Vyhyba sa však potvrdzovaniu stereotypov. Chlapcov oslobodzuje od diktátov „siláckosti“, tolerancie agresivity a vnímania násilia ako adekvátneho spôsobu na sebaapredanie sa. Rozvíja ich schopnosť zvládania vlastných emócií, podporuje kooperáciu a sociálne cítenie, počúvanie a porozumenie druhým, zodpovednosť, schopnosť prijať odmietnutie a pod. Dievčatá vedie k schopnosti sebapoznania, sebavedomia, sebahodnotenia. Špecifická práca s nimi je zameraná na podporu asertivity, chápania svojich profesionálnych ambícií ako spoločensky adekvátnych. Učí ich poznávať vlastný prínos a prínos iných žien pre rozvoj spoločnosti, schopnosti určovať hranice a trvať na nich.

„Rodovo citlivým správaním môžeme rozvíjať emancipačný potenciál dievčat aj chlapcov a podporiť ich schopnosť kritického myslenia a kritického vnímania“ (Egger, 2000, s. 127).

Takýto prístup však môžu mať iba tí učitelia a učiteľky, ktoré rodové stereotypy a ich dôsledky dokážu identifikovať a reflektovať. Rodovo citlivá výchova v slovenských školách ešte vždy závisí

od dobrej vôle učiteľov a učiteľiek a podpory prostredia. Predstavuje tak skôr ojedinelý úkaz než bežnú prax napriek tomu, že slovenské školstvo deklaruje snahu o demokratizáciu.

Na dôslednú rodovo citlivú pedagogickú prácu však nestačí len ďalej nešíriť a nefixovať rodové stereotypy. Je nevyhnutné pomáhať deťom, aby si ich uvedomili, a ponúkať im alternatívne vzory konštrukcie mužskosti a ženskosti. Ukázať deťom, že neexistuje nijaká uniformná mužskosť a ženskosť, že muži a ženy majú podstatne viac podobných charakteristík než tých rozdielnych.

Rodovo citlivý prístup je predpokladom úspešnej pedagogickej práce vo všetkých učebných a výchovných predmetoch, ak jej cieľom má byť samostatne uvažujúca, slobodná ľudská bytosť vedomá si svojich ľudských práv a ľudských práv ostatných.

3.9.6. Rodovo citlivý jazyk

Najmocnejší nástroj, v ktorom sa rodové stereotypy vyjadrujú a ktorý ich vždy nanovo potvrdzuje, je jazyk. Preto by sme mali vždy **citlivo zohľadňovať vo všetkých našich vyjadreniach rod**. Slovenský jazyk rozlišuje mužský aj ženský rod, stačí ich dôsledne využívať. Ak používame pri oslovovaní dievčat aj chlapcov iba tzv. generické maskulínium (oslovenia v mužskom rode), potvrdzujeme rodové stereotypy. Ak sa k deťom obraciame s oslovením „žiaci“, potvrdzujeme tým neviditeľnosť dievčat a žien v spoločnosti. Ak hovoríme o významných osobnostiach, je dobré zdôrazniť, že významnými osobnosťami sú ženy aj muži. Hovoríme o spisovateľkách a spisovateľoch, politikoch a političkách, panovníkoch a panovníčkach, vedcoch a vedkyniach. Potvrdzujeme tak miesto v spoločnosti aj pre dievčatá. Ak hovoríme o domácich prácach, je dobré pripomenúť, že rovnako muž aj žena sa na nich môžu podieľať, ak hovoríme o starostlivosti o deti, je dobré zdôrazniť, že muži môžu vykonávať túto činnosť rovnako ako ženy. Okrem otvárania možností dosiahneme aj reflexiu spoločenských nerovností medzi ženami a mužmi, rodovej segregácie zamestnaní a pod.

Väčšina učebníc, s ktorými deti na hodinách pracujú, využíva rodovo stereotypný jazyk. Takýto materiál je veľmi dobre použiteľný ako východisko na diskusiu o rodových stereotypoch a o jazyku, ktorý môže byť tiež diskriminačný.

Plné znenie textu na stránke <http://www.esfem.sk>

3.9.7. Aktivity

3.9.7.1. Falošné rozdiely

(Bosá)

Cieľ: Poukázať na to, že zdôrazňovanie rozdielov medzi mužmi a ženami je nebezpečné a môže viesť k vytváraniu bariér, nevychádza z biologických rozdielov, ale z rozdielov, ktoré sú spôsobené socializáciou a kultúrou.

Veková skupina: Od 12 rokov.

Pomôcky: Papier a písacie potreby pre všetkých.

Čas: 45 min. aj s diskusiou (najdôležitejšia časť aktivity je diskusia, ak nemáte čas na dostatočnú diskusiu, aktivitu nerealizujte).

Kľúčové slová: Rodové stereotypy, vlastnosti, bariéry

Priebeh: Poproste chlapcov a dievčatá, aby napísali na papier vždy po tri vlastnosti ku každému zadaniu:

1. Tri vlastnosti, ktoré sú SPOLOČNÉ pre mužov a ženy.

2. Tri vlastnosti, ktoré sú VÝLUČNE MUŽSKÉ (ktoré nemá nijaká žena).

3. Tri vlastnosti, ktoré sú VÝLUČNE ŽENSKÉ (ktoré nemá nijaký muž).

Dôležité je časové obmedzenie – povedzme 5 – 15 minút v závislosti od veku (čím vyšší vek, tým kratší čas). Po uplynutí času zozbierajte papiere (dôležité je, aby dievčatá a chlapci nemuseli verejne priznávať svoje texty – zachovanie anonymity umožní otvorenejšiu diskusiu).

Diskusia nasleduje po ukončení aktivity.

V ideálnom prípade by sa v druhom a treťom zadaní nemali objaviť nijaké vlastnosti. Určite však budú mať deti problémy nejaké naformulovať. Neexistuje nijaká výlučne mužská vlastnosť, ktorú nijaká žena na svete nemá, ani výlučne ženská vlastnosť, ktorú nemá nijaký muž na svete. Je možné, že niektoré vlastnosti sa objavia ako výlučne mužské alebo výlučne ženské, lebo žiaci a žiačky môžu mať pocit, že ak „nevyplnia“ všetky zadania, „nevedia správnu odpoveď“. V takom prípade dávajte pozor na to, aby ste nikoho nezosmiešňovali alebo nezhadzovali, ale vlastnosti uvedené v druhom a treťom zadaní spochybňte. Treba si uvedomiť, že pri tomto cvičení môžete veľmi dobre využiť aj „nesprávnu“ odpoveď, lebo vytvára priestor na diskusiu.

Diskusia je ťažiskovou časťou aktivity. Mala by sa zamerať na odmietnutie „neprekročiteľnej“ hranice medzi mužskosťou a ženskosťou, ktorá môže vytvárať bariéry v sebauplatnení a v sebarozvoji chlapcov a dievčat. Môžete sa s deťmi porozprávať o ich osobných skúsenostiach so situáciou, keď chceli robiť niečo, čo sa na dievča alebo na chlapca nepatrí, a o reakciách okolia. Zdôraznite, že podľa Dohovoru o právach dieťaťa má každý/á právo na rozvoj svojich schopností a záujmov bez ohľadu na to, či je chlapec, alebo dievča (muž alebo žena).

Otázky do diskusie: Prečo sú niektorí ľudia presvedčení o nemožnosti podobností medzi mužmi a ženami (chlapcami a dievčatami)? Existujú vo vašej triede dvaja veľmi rozdielni chlapci a dve veľmi rozdielne dievčatá? Sú väčšie rozdiely medzi jednotlivými ľuďmi, alebo iba medzi chlapcami a dievčatami (mužmi a ženami)?

(Možno informovať žiakov/čky o Dohovore o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien a o antidiskriminačnej legislatíve – pozrite www.esfem.sk, časti Na stiahnutie a Ľudské práva žien.)

3.9.7.2. Hľadá sa Otec

(Minarovičová)

Cieľ: Motivovať dievčatá a (najmä) chlapcov premýšľať o úlohe otca, o vzťahu mužskosti a otcovstva.

Veková skupina: 14 – 18 rokov.

Pomôcky: Papier, písacie potreby, obrázky, noviny, časopisy, fixky, farebné ceruzky, nožnice, lepidlo.

Čas: 40 – 50 min.

Kľúčové slová: Mužskosť, ženskosť, otcovstvo, materstvo, rodová rola, rodový stereotyp, rodová rovnosť, emocionalita, vzťahy, zodpovednosť.

Priebeh: Práca v skupinách na základe zadania. Rozdeľte deti do skupín (minimálne 3-, maximálne 5-členných). Každá skupina bude pracovať na základe iného zadania. Skupiny o svojich zadaniach navzájom nesmú vedieť.

Zadania (5 min.):

1. skupina:

Vašou úlohou je zostaviť inzerát do novín. Vyzvite mužov, aby sa prihlásili do súťaže Otec roka. V inzeráte opíšete základné podmienky, vlastnosti a charakteristiky, ktoré musí otec spĺňať.

2. skupina:

Vašou úlohou je predstaviť si, že ste vedúcimi detského domova rodinného typu a máte zostaviť popis práce pre vášho zamestnanca – „profesionálneho otca“ (pozn.: Treba deťom vysvetliť, že ide o fiktívnu situáciu, ale že existujú podobné zariadenia aj ľudia vykonávajúci takéto povolanie. Úlohou detí je zostaviť zoznam činností, aktivít a zodpovedností, ktoré má otec.)

Nasleduje prezentácia práce v skupinách (15 min.).

Diskusia: (40 min.): V diskusii sa zamerajte na to, aby dievčatá a (najmä) chlapci pochopili význam vzťahu medzi otcom a dieťaťom, že môže byť rovnaký ako medzi matkou a dieťaťom, rovnako obohacujúci a podnecujúci. Zároveň upozorníte aj na otázky zodpovednosti voči dieťaťu, partnerke, zodpovednosť voči sebe, zodpovedné sexuálne správanie a pod. Dôležitou súčasťou diskusie je oblasť stereotypného vnímania mužskosti a to, že môže byť bariérou pri rozvíjaní plnohodnotných citových vzťahov. Ako východisko pritom môžu poslúžiť ťažkosti, s ktorými sa chlapci stretli pri plnení zadaní, rovnako ako absentujúci obraz otcov v médiách. Možno upozorniť na Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, antidiskriminačný zákon, relevantné smernice EÚ.

3.9.7.3. Návšteva z vesmíru

(Bosá)

Cieľ: Poukázať na to, že hoci ľudia sú ženy a muži, „človek“ často býva automaticky stotožňovaný s mužom. (Aktivita predpokladá, že dievčatá a chlapci už predtým pracovali s rodovými stereotypmi.)

Veková skupina: 2. stupeň ZŠ a SŠ.

Čas: 45 min.

Priebeh: Táto aktivita predpokladá, že dievčatá a chlapci už predtým definovali obsah mužského a ženského rodového stereotypu, teda že si na predchádzajúcej hodine vytvorili zoznam vlastností, ktoré sa považujú za „typicky mužské“ a za „typicky ženské“.

Žiačky a žiakov uveďte do situácie: Zem navštívila bytosť z inej planéty a poprosila nás, aby sme opísali človeka – pozemšťana: jeho vlastnosti, činnosti a pod. Požiadajte dievčatá a chlapcov, aby spontánne vymenovali charakteristiky a činnosti človeka, pomocou ktorých by sa pokúsili návšteve z vesmíru opísať človeka. Všetky nápady zapisujte na tabuľu. Ak pracujete s viac ako 15-člennou skupinou, rozdeľte deti do menších skupín, aby sa mohli na opisovaní človeka aktívne zúčastniť.

Diskusia: Porovnávajte postavy a zoznam vlastností a činností, ktorými deti opísali človeka, so zoznamom vlastností, ktorými opísali „typickú ženu“ a „typického muža“. Zistite, či zoznam obsahuje viac „ženských“, alebo „mužských“ vlastností. V našej kultúre je pravdepodobné, že bude obsahovať viac „mužských“. Vidia deti vo svojom okolí príklady toho, ako sa „mužské“ charakteristiky považujú za všeobecne ľudské? Vedzte chlapcov a dievčatá k tomu, aby odhalili lživosť zdanlivej rodovej neutrality, ktorá zakrýva skutočnosť, že „predlohou“ človeka je v našej spoločnosti najmä muž a že skúsenosť žien je menej viditeľná a marginalizuje sa. Ak sa stane, že zoznam bude obsahovať viac „ženských“ vlastností, bude to zasa zaujímavý podnet na diskusiu o tom, prečo to nie je také obvyklé v učebniciach (napr. dejepis, biológia), médiách (napr. bežné používanie rodovo necitlivého jazyka) a pod.

3.9.7.4. Reklama/časopisy

(podľa Cviková, J. - Juráňová, J. (ed.), 2003 upravila Bosá)

Cieľ: Upozorniť dievčatá a chlapcov na rodové stereotypy v súčasných reklamách.

Veková skupina: 2. stupeň ZŠ a SŠ.

Pomôcky: Televízor alebo video, videopáska s vybranými reklamami, v ktorých sa muži a ženy zobrazujú výrazne stereotypne. Iným variantom je práca s reklamami v novinách a časopisoch.

Čas: 60 min.

Priebeh: S dievčatami a chlapcami si pozrite reklamy – či už na video, alebo v tlači. Požiadajte ich, aby venovali pozornosť spôsobu zobrazovania mužov a žien. Môžete im pritom pomôcť otázkami, napr.:

- Akým činnostiam sa v reklamách venujú prevažne muži a akým ženy?
- Aké produkty propagujú muži a aké ženy?
- Aké profesie ženy a muži v reklamách vykonávajú?
- Aké kvality a vlastnosti žien a mužov (pribojnosť, starostlivosť o druhých, dôraz na vzhľad a pod.) sa v reklamách vyzdvihujú?

Dievčatá a chlapci pracujú individuálne alebo v skupinách istý vopred určený čas, napr. 10 – 15 minút. Potom ich požiadajte, aby postrehy napísali na papier a prezentovali ich v skupine.

V druhej časti tohto cvičenia sa pokúste zamerať pozornosť dievčat a chlapcov na menej „tradičné“ zobrazovanie mužov a žien v reklamách. Motivujte ich, aby si spomenuli na reklamy, ktoré zobrazujú ženy a mužov v „netypických“ rolách, resp. pri „netypických“ činnostiach.

V tretej časti tohto cvičenia deti vytvoria skupiny a v rámci nich sa pokúsia vymýšľať také reklamy na zvolený produkt alebo službu, ktoré narúšajú rodové stereotypy.

Diskusia: Aké predstavy o mužoch a ženách nám reklamy ponúkajú? Sú blízke skôr tradičným predstavám o mužskej a ženskej role, alebo sa od nich odklňajú?

Postrehy detí môžete doplniť napr. o tému zobrazovania žien v rolách starostlivých matiek či žien v domácnosti, prípadne ich upozorniť na to, že témou reklám býva dôraz na krásu ako jednu z najdôležitejších charakteristík žien. V súvislosti s reklamami, v ktorých vystupujú muži, môžete upozorniť na zobrazovanie „mužnosti“ spojenej s aktívnosťou, so silou, s úspechom, napr. v oblasti podnikania či športu. Môžete tiež porovnať zobrazenie veku a starnutia mužov (reklamy na vitamínové prostriedky podporujúce vitalitu) a žien (reklamy na krémy proti vráskam).

Môžete sa s deťmi porozprávať napríklad o tom, o koľko diferencovanejšiu predstavu ženy a muža ponúkajú literatúra, film, výtvarné umenie a napokon aj bežný život. Na záver sa môžete spoločne zamyslieť, aké má jednostranné zobrazovanie mužov a žien v reklamách dôsledky pre obraz mužov a žien v spoločnosti, ako aj pre ich skutočný život.